

[Budoucnost]

John Randolph Lucas

◆ bytový seminář, česky | anglicky, vznik: 2. 3. 1981

◆ private seminar, Czech | English, origin: 2. 3. 1981

[Budoucnost] [1981]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1981-03-02 John Randolph Lucas (1) [LVH206VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Pokud bychom ten text upravovali tak, jak je to možné, aby ty lokální věci, které se vztahují jenom na anglické podmínky nebo na angličtinu, odpadly. Nevím, jestli je to u nás všechno aktuální.

Jiný hlas: *The future is a touchstone for our attitudes to time and reality, to causality and freedom, to responsibility and creativity.*

Hejdánek: Budoucnost je průzkumným kamenem našich přístupů k času a ke skutečnosti, ke kauzalitě a svobodě, k odpovědnosti a tvořivosti.

Jiný hlas: *If we believe that the future exists in just the same way as the present and past do, we get a simple and economical view of reality, but one in which many of the characteristic features of time are lacking, in which there is nothing to pick out the present now or to give a sense of becoming, in which freedom is an illusion, everything will be as it will be and there is nothing new under the sun.*

Hejdánek: Věříme-li, že budoucnost existuje přesně tímto způsobem jako přítomnost a minulost, získáme tak jednoduchý a úsporný pohled na skutečnost, který však bude postrádat mnoho z charakteristických rysů času, v němž nebude nic, co by dovolovalo vyzdvihnout přítomné nyní nebo dát smysl stávání se, vzníkání, v němž svoboda je iluzí a kde všechno bude tak, jak to bude, kde není nic nového pod sluncem.

Jiný hlas: *Many thinkers have felt impelled to adopt such a view, either by logical doctrines of fatalism or by theological doctrines of divine foreknowledge or by Laplacian determinism, in spite of its consequences running counter to deeply held intuitions.*

Hejdánek: Mnozí myslitelé se cítili být povzbuzováni k přijetí takového názoru, buď v podobě logického učení o fatalismu, nebo v podobě teologických doktrín o předzvěděni božím, nebo v podobě Laplaceova determinismu, a to navzdory důsledkům, které byly v rozporu s hluboko zakořeněnými intuicemi.

Jiný hlas: *I shall deal with the theological doctrines elsewhere. All I say here is that they seem to presuppose a radically un-Christian view of God.*

Hejdánek: Budu se zabývat teologickými doktrínami jinde. Vše, co bych tu chtěl říci, je, že vycházejí, jak se zdá, z radikálně nekřesťanského pojetí Boha.

Jiný hlas: *I have also attempted elsewhere to deal with the arguments for physical determinism.*

Hejdánek: Pokoušel jsem se také na jiném místě zabývat argumenty fyzikálního determinismu.

Jiný hlas: *My own arguments have been much controverted, but seem to be more misunderstood than mistaken.*

Hejdánek: Mé vlastní argumenty byly hojně vyvraceny, ale zdá se mi, že spíše z nedorozumění než pro svou chybnost.

Jiný hlas: *Recent developments in physics confirm the view that quantum mechanics is inherently indeterministic and that any hidden variable theory would involve our making assumptions which, if not implausible, if not impossible, are highly implausible.*

Hejdánek: A poslední vývoj fyziky potvrzuje názor, že kvantová mechanika je z podstaty věci indeterministická a že každá teorie neznámé proměnné zahrnuje předpoklady, jež jsou, ne-li vůbec nemožné, alespoň vysoce nepravděpodobné.

Jiný hlas: *The opposite extreme is to deny the existence of both the future and the past.*

Hejdánek: Opačným extrémem je popření existence jak budoucnosti, tak minulosti.

Jiný hlas: *Aristotle knew of the position and St. Augustine argues for it with great force.*

Hejdánek: Aristotelés znal tento postoj a svatý Augustin s velikou silou přináší pro něj argumenty.

Jiný hlas: *In modern times, Łukasiewicz and Prior and Dummett have all argued for the unreality of the past as well as of the future.*

Hejdánek: V moderní době formulovali Łukasiewicz, Prior a Dummett argumenty pro neskutečnost minulosti i budoucnosti.

Jiný hlas: *Only the present is actual, as French usage suggests.*

Hejdánek: Pouze přítomnost je skutečná, jak naznačuje francouzské užití slova.

Jiný hlas: *The past no longer exists and the future does not yet exist and both are real only in so far as they are relevant to real experience here and now.*

Hejdánek: Minulost už neexistuje a budoucnost ještě neexistuje. A obojí je skutečné pouze do té míry, pokud je relevantní pro reálnou zkušenost zde a nyní.

Jiný hlas: *It is an attractive doctrine and carries an important message for many of my countrymen in an age in which men are eager to mortgage the present to the future as well as often being also the prisoners of the past.*

Hejdánek: Je to atraktivní učení a představuje významné poselství pro mnohé z mých krajanů v době, kdy lidé velice usilují o to, aby přítomnost zadlužili na účet budoucnosti, a přitom jsou často uvězněni minulostí.

Jiný hlas: *We need to be told to gather rosebuds while we may, because we are too ready to postpone enjoying life until we have got through the next examination, taken finals, got a degree, got a job, got promotion, finished the job, cleared our desk, paid off the mortgage, retired, died.*

Hejdánek: Potřebujeme, aby nám někdo připomněl, že máme sbírat poupata růží, dokud smíme, protože jsme příliš náchylní odkládat potěšení ze života, až složíme příští zkoušku, až dokončíme studium, až dosáhneme titulu, až získáme zaměstnání, až budeme mít po promoci, až dokončíme práci, až budeme mít čistý stůl, až zaplatíme dluhy, až budeme v penzi, až zemřeme.

Jiný hlas: *Carpe diem, as Horace said. Only on a today can we enjoy ourselves, and if we will not enjoy today, we shall not enjoy at all.*

Hejdánek: *Carpe diem*, jak říká Horác. Pouze dnes se můžeme radovat my sami, a jestliže se nebudeme radovat dnes, nebudeme se radovat vůbec.

Jiný hlas: *Yet this, although true, is not the whole truth.*

Hejdánek: A přece, i když to je pravda, není to celá pravda.

Jiný hlas: *Although every day must at some time or other be a today, the word today has the meaning it does only because we know that there are other days which are not today today.*

Hejdánek: Přestože každý den musí v tom či onom čase být někdy dneškem, slovo dnes má smysl, který má, jen proto, že víme, že tu jsou i jiné dny, které dnes nejsou dneškem.

Jiný hlas: *We may take no thought of the morrow, but we cannot make out that it will not come, bringing its sufficiency of evil with it, and we should not be doing justice to a man's individuality as an agent if we reckoned all his yesterdays of no account.*

Hejdánek: Můžeme se nestarat o den příští, o zítřek, ale nemůžeme zabránit tomu, aby přišel a přinesl s sebou plno zla. A nemůžeme být spravedliví k individualitě nějakého člověka jako jednatel osoby, kdybychom nebrali v úvahu všechny jeho včerejšky.

Jiný hlas: *The doctrine that the past does not exist, but the future does, has few defenders among metaphysicians, but many practitioners among fashionable and utilitarian moralists.*

Hejdánek: Učení, že minulost neexistuje, ale budoucnost ano, má mezi metafysiky málo zastánců, ale zato mnoho praktiků mezi módními a utilitárními moralisty.

Jiný hlas: *It is trendy to be future-oriented and to regard everything past as water under the bridge and of no continuing significance.*

Hejdánek: Je módou být orientován do budoucnosti a pohlížet na cokoli minulého jako na vodu tekoucí pod mostem a postrádající jakéhokoli trvalejšího významu.

Jiný hlas: *Utilitarians are systematic consequentialists and evaluate actions entirely with regard to their future consequences, but have great difficulty in saying what an action is or what its consequences will be, except in the context of what has previously been done.*

Hejdánek: *Utilitarianisté* jsou systematictí *konsekvencialisté* – já jsem to nepřekládal, prostě ti, co se orientují jenom na *konsekvence*, na důsledky –, kteří hodnotí činy výhradně z hlediska jejich budoucích

následků, kteří však mají velké nesnáze, mají-li říci, v čem nějaká akce spočívá, anebo jaké budou její důsledky, jestliže nemohou obojí vztáhnout ke kontextu, který tu už byl dřív.

Jiný hlas: *The doctrine that the past and present exist, but not the future, is the most natural.*

Hejdánek: Učení, že minulost a přítomnost existují, ale budoucnost nikoliv, je nejpřirozenější.

Jiný hlas: *It explains why the past is unalterable and the future open, and accounts for the peculiar status of the present and our sense of time as becoming.*

Hejdánek: Objasňuje, proč je minulost nezměnitelná a proč je budoucnost otevřená, a bere v úvahu zvláštní postavení přítomnosti jakož i náš smysl pro čas jakožto stávání se nebo nastávání.

Jiný hlas: *It allows for freedom and responsibility and creativity, and since they cannot be undone or conjured out of existence, it acknowledges the everlasting significance of our deeds.*

Hejdánek: Počítá se svobodou i s odpovědností a s tvořivostí, a protože nemohou být odčiněny ani odčarovány, uznává trvalou významnost našich činů.

Jiný hlas: *The future is not already there, waiting like a reel of film in a cinema to be shown. It is in part open to our endeavors and capable of being fashioned by our efforts into achievements which are our own and of which we may be proud.*

Hejdánek: Budoucnost tu není již dána předem, čekajíc jako kotouč filmu v kině, až se ukáže. Je zčásti otevřená našim snahám a schopna být utvářena našim úsilím tak, že to, čeho jsme dosáhli, je něčím vskutku naším, nač můžeme být hrdí.

Jiný hlas: *The chance interplay of circumstance and the implementation of our designs and purposes weave together the fabric of history.*

Hejdánek: Nahodilá souhra okolností a instrumentalita našich určení a účelů spřádá tkanivo dějin.

Jiný hlas: *We may think of it as Broad does, as a continual accretion of truth, or theistically in terms of the unforgettable memory of God.*

Hejdánek: Můžeme to myšlenkově uchopit, jako to činí Broad, jako nepřetržité narůstání pravdy, nebo teisticky v pojmech nezapomínající paměti Boží.

Jiný hlas: *In either case, the different ontological status we ascribe to the future as compared with the past will bear upon our way of talking about it and the knowledge we can hope to have of it.*

Hejdánek: V každém případě rozdílné ontologické postavení, status, jež připisujeme budoucnosti na rozdíl od minulosti, se bude opírat o způsob, jak o tom mluvíme, a o znalost, kterou se domníváme o tom mít.

Jiný hlas: *If the future is characteristically open, while the past is unalterable and fixed, we shall expect there to be an interplay between mood and tense such as is found in English and most European languages.*

Hejdánek: Jestliže je budoucnost charakteristická svou otevřeností, zatímco minulost je nezměnitelná a fixovaná, budeme tu očekávat jakousi souhru mezi mluvnickými mody a časováním, jak to lze vidět v angličtině a ve většině evropských jazyků.

Jiný hlas: *Knowledge of the past, although often in practice difficult to come by, will be metaphysically straightforward; whereas those parts of the future that are as yet indeterminate not only cannot be known in some sense, but can hardly be talked about at all.*

Hejdánek: Poznání minulosti, i když často prakticky nesnadno dosažitelné, bude metafyzicky jednoduché, zatímco ty složky budoucnosti, které jsou dosud neurčené, nejenom že nemohou být v nějakém smyslu poznány, ale je těžko o nich vůbec mluvit.

Jiný hlas: *There is a certain difficulty in applying the principle of bivalence – that every proposition is either true or else false – to the future, as there is in applying it to counterfactual hypotheticals.*

Hejdánek: Je tu jistá nesnáze v uplatnění principu bivalence, že totiž každé tvrzení je buď pravdivé nebo nepravdivé, tedy v uplatnění tohoto principu na budoucnost, podobně jako při jeho uplatnění na hypotetické předměty, které jsou v rozporu s fakty.

Jiný hlas: *Aristotle was queasy about ascribing either, on the one hand, truth or, on the other, falsehood*

to the proposition that there would be a sea battle on the morrow. Just as we hesitate to ascribe either truth-value to the counterfactual that if Lucas were offered the presidency of Czechoslovakia, he would accept it.

Hejdánek: Aristotelés byl velice úzkostlivý, když měl buď na jedné straně označit za pravdivé, nebo na druhé straně za nepravdivé tvrzení, že zítra dojde k námořní bitvě. Právě tak jako my váháme připsat nějakou hodnotu pravdivosti hypotéze, která odporuje faktům, jako že kdyby byla Lucasovi nabídnuta funkce československého prezidenta, on by ji přijal.

Jiný hlas: *In the last half-century, physicists have been worried about ascribing sharp values in quantum theory to the non-commuting observables. and Einstein argued against the reality of the quantum description of nature on this account.*

Hejdánek: V posledním půlstoletí se fyzikové trápili tím, jak z kvantové teorie připsat – teďky trochu zvolje – přesné hodnoty neproměňujícím se pozorovaným objektům. Pravděpodobně jde o Heisenberga.

Jiný hlas: *I didn't understand it quite. It's Heisenberg.*

Jiný hlas: *No, it is – this is Einstein.*

Hejdánek: *That's Einstein.*

Jiný hlas: *Einstein. Ah, ah, ah. It is – the Einstein-Podolsky-Rosen argument.*

Hejdánek: Tedy, uvidíme, jestli je to správně přeloženo. Tedy: a Einstein na tom základě uváděl argumenty proti reálnosti kvantového popisu přírody.

Jiný hlas: *If the future exists, if the would-be results of experiments which he might have made, but did not actually make, exist, then even though we do not in fact know what the future is going to be, or what the results would have been, we can at least be sure that the future must be either the one thing or the other, and that there must be some definite results which the experiments would have had if they'd been performed.*

Hejdánek: Jestliže budoucnost existuje, jestliže existují možné výsledky experimentů, které jsme mohli provést, ale ve skutečnosti jsme je neprovedli, potom i když fakticky nevíme, jak budoucnost nastává (respektive jak začíná existovat) nebo jakých výsledků bychom dosáhli, můžeme si být přinejmenším jisti, že budoucnost musí být jednou věcí nebo jinou a že tu musí být nějaké určité výsledky oněch pokusů, kdyby byly vykonány.

Jiný hlas: *And per contra, if the future does not exist, nor a range of possible worlds waiting for a suitable experiment to actualize them, then it would seem that we could neither know nor ascribe truth to what does not exist.*

Hejdánek: A naopak, jestliže neexistuje budoucnost ani řada možných světů čekajících na vhodný experiment, aby se aktualizovaly, pak by se zdálo, že nemůžeme ani znát, ani připsat pravdivost něčemu, co neexistuje.

Jiný hlas: *And yet we draw back from denying all truth to predictions or speculations or making out that the future is entirely unknowable.*

Hejdánek: A přesto se ošíváme před odepřením jakékoli pravdivosti předpovědím a spekulacím anebo před tvrzením, že budoucnost je naprosto nepoznatelná.

Jiný hlas: *Although all things are possible, I know what I shall do tomorrow.*

Hejdánek: I když je možné cokoli, vím, co budu dělat zítra.

Jiný hlas: *I am quite sure that either I shall have lunch in Prague or I shall not have lunch in Prague, and on the hypothesis the former is true, I can work out the consequences for my sightseeing program.*

Hejdánek: Jsem si zcela jist, že buď budu obědvat v Praze, nebo nebudu obědvat v Praze. A za předpokladu, že to první je pravda, mohu vypracovat důsledky pro svůj program prohlížení pamětihodností.

Jiný hlas: *It thus appears that our metaphysical intuitions about the status of the future, although reflected in some of our ways of speech and thought, run counter to others.*

Hejdánek: A tak se zdá, že naše metafyzické intuice, pokud jde o postavení budoucnosti, i když je reflektujeme nějakým způsobem svého promlouvání a myšlení, jsou protichůdné jiným.

Jiný hlas: *It is quite difficult to give a coherent account of how we can talk about the future, what we can know about it and what it really is.*

Hejdánek: Je velmi nesnadné koherentně vylíčit, jak můžeme mluvit o budoucnosti, co o ní můžeme poznat a čím ve skutečnosti je.

Jiný hlas: *But we can at least try.*

Hejdánek: Ale můžeme se o to alespoň pokusit.

Jiný hlas: *We can talk about the future by means of tenses.*

Hejdánek: O budoucnosti můžeme mluvit pomocí časů (rozumí se mluvnických časů, já radši to adjektivum přidám).

Jiný hlas: *The very word future in English is by origin a future participle in the Latin.*

Hejdánek: Samotné slovo budoucnost, *future*, je v angličtině původně z latiny přičestí budoucí.

Jiný hlas: *Tenses are token-reflexive or egocentric words.*

Hejdánek: Mluvnické časy jsou, jak už jsme věděli z přednášky Nagely, *token-reflexive*, reflexivní symboly budu říkat, nebo egocentrická slova.

Jiný hlas: *Like the words 'I', 'now' and 'here', they have a reference which depends on the context of utterance.*

Hejdánek: Stejně jako slova já, nyní a zde se odnášejí k něčemu, co závisí na kontextu promluvy.

Jiný hlas: *On Thursday I could say 'I shall be in Prague on Monday', whereas next Thursday I cannot, but must, if I want to make the same statement, say 'I was in Prague on Monday'.*

Hejdánek: Ve čtvrtek jsem mohl říci: v pondělí budu v Praze (rozumí se minulý čtvrtek), kdežto příští čtvrtek to říci nemohu, ale musím, chci-li vyjádřit totéž, říci: v pondělí jsem byl v Praze.

Jiný hlas: *But tenses are not just token-reflexive.*

Hejdánek: Ale mluvnické časy nejsou pouhé reflexivní symboly.

Jiný hlas: *Although a tense does enable me at the time of utterance to talk about an event which may be at another time, it also enables me to view this event from a temporal perspective of my own choosing.*

Hejdánek: I když mě mluvnický čas činí schopným v okamžiku promluvy mluvit o události, k níž mohlo či může dojít v jinou dobu, umožňuje mi také podívat se na tuto událost v časové perspektivě, kterou si zvolím.

Jiný hlas: *Last Thursday I could not only speak of my coming to Prague, but could speak of it from a later temporal perspective.*

Hejdánek: Minulý čtvrtek jsem mohl mluvit nejen o svém příchodu do Prahy, ale mohl jsem o tom mluvit i z pozdější časové perspektivy.

Jiný hlas: *This time next week, I might have said, I shall have been to Prague and shall be able to tell you what's going on in philosophy there.*

Hejdánek: Za týden touhle dobou, mohl jsem prohlásit, budu mít za sebou návštěvu Prahy a budu s to – ovšem tam je to „za sebou“ a tak dále, to všechno je v slovesném čase tam, že? my to nemůžeme. A budu schopen vám povědět, co se tam děje ve filosofii.

Jiný hlas: *Reichenbach explains the structure of tenses very convincingly.*

Hejdánek: *Reichenbach* vysvětluje strukturu mluvnických časů velmi přesvědčivě.

Jiný hlas: *He distinguishes, besides the date of utterance S and the event E, a third date, the reference point R, and with its aid can distinguish between many different tenses in English or in Latin or in Greek.*

Hejdánek: *Reichenbach* tedy rozlišuje vedle data promluvy a data události U, když je to česky, tak U, ještě třetí datum, jakýsi referenční bod R, a s jeho pomocí může rozlišit mezi aoristem... Viděl jsem Petra... mezi různými časy v řečtině, latině a angličtině, nebo v němčině teda.

Jiný hlas: *I think at this point I will hand round... there are only three of these I'm afraid... let me see... there... this is making...*

Hejdánek: Tak já jsem tomu nedával dostatečnou pozornost. Referenční bod R umožňuje rozlišovat různé časy v řečtině, latině a němčině. Není potřeba to překládat.

Jiný hlas: *I will just talk, not read about the handout for a moment to explain it while you pass it round.*

Hejdánek: Teď nebudu číst tu přednášku, ale budu mluvit o tom *handoutu*, abych ho vysvětlil, zatímco si ho budete podávat.

Jiný hlas: *I have used the color green to indicate the date of utterance, which Reichenbach calls S.*

Hejdánek: Zelenou barvu jsem použil pro dobu, kdy ten výrok byl vysloven, kterou Reichenbach označuje písmenem S.

Jiný hlas: *I use the blue color, which looks black in this light, for Reichenbach's reference point.*

Hejdánek: Modrou barvu, která v tomhle světle vypadá jako černá, jsem použil pro referenční bod, který Reichenbach označuje jako R. R, pardon, R.

Jiný hlas: *And I use red to indicate what Reichenbach calls the event date, what we're really talking about.*

Hejdánek: A červenou barvu jsem použil pro to, co Reichenbach označuje datem události, o čem vlastně mluvíme. Je to označeno písmenem E.

Jiný hlas: *And when I was writing originally, I was arguing to make the distinction which in Czech can be made quite easily by the two Czech locutions on the handout.*

Hejdánek: Když jsem psal ten text původně, tak jsem tam používal takové argumentace, která může být velmi dobře provedena do češtiny těmi dvěma výroky, které tam také jsou dopsány.

Jiný hlas: *Although Reichenbach's account needs slight amendment, it is substantially correct.*

Hejdánek: I když tento Reichenbachův výklad potřebuje malé vylepšení, je v podstatě správný.

Jiný hlas: *It is the linguistic expression of the metaphysical fact that although we are time-bound, our senses are not totally so.*

Hejdánek: Je lingvistickým výrazem metafysického faktu, že i když jsme časově vázáni, naše smysly nejsou vázány totálně.

Jiný hlas: *I, my body, my mouth, my hand, am imprisoned in the twentieth century.*

Hejdánek: Já, mé tělo, má ústa, má ruka, jsme uvězněni ve dvacátém století.

Jiný hlas: *If I am to say anything, I must say it now, in the time of my corporeal existence.*

Hejdánek: Chci-li vůbec něco říci, musím to říci nyní, v čase své tělesné existence.

Jiný hlas: *But my mind is free to range over all time.*

Hejdánek: Ale má mysl má svobodu se zaměřit do kterékoliv doby.

Jiný hlas: *I can imagine myself having a nasty encounter with a dinosaur in the Jurassic age, viewing the battle of Marathon, listening to a speech by Pericles, addressing the United Nations in the year 2081, witnessing the final inauguration of peace on earth, having difficulty in explaining myself and being given a rough passage on the day of judgment.*

Hejdánek: Mohu si sám sebe představit, jak prožívám ošklivé setkání s dinosaurem v juře, jak přihlížím bitvě u Maratonu, jak naslouchám řeči Periklově, jak se obracím ke Spojeným národům v roce 2081, jak jsem svědkem definitivního ustavení míru na zemi, nebo jak sám sebe s potížemi vysvětluji a jak procházím – tady jsem to volně přeložil – jak procházím s odřenými zády v den posledního soudu.

Jiný hlas: *Although I have to say whatever I have to say now, March the 2nd 1981, here in Prague, what I have to say not only may be about other events or other times and other places, but also as viewed from yet other times and other places again.*

Hejdánek: Přesto musím říci vše, co musím říci, nyní, 2. března 1981, tady v Praze. To, co musím říci, se bude nejenom týkat jiných událostí a jiných dob i jiných míst, ale bude také zase viděno z jiných dob a z jiných míst.

Jiný hlas: *Much as I can view Prague from the air, from the cathedral, or from the Vltava, so I can also view the events of my visit from the standpoint of last week, when I was wondering what paper to read to you, or from that of arriving at the airport, or as I depart again, or finally from when I talk about it to*

my friends in England.

Hejdánek: Tak jako se mohu na Prahu dívat ze vzduchu, z vrcholku katedrály, nebo od Vltavy, tak se mohu dívat na události své návštěvy ze stanoviska minulého týdne, kdy jsem váhal, který text vám mám přednést, anebo ze stanoviska přicházejícího na letiště, nebo když zase budu odjíždět, a konečně až o tom budu mluvit se svými přáteli v Anglii.

Jiný hlas: *I am not confined to the here and now in my mind as I am in my body and can think of myself anywhere and anywhen and therefore as viewing places and events anywhence and from any temporal standpoint.*

Hejdánek: Nejsem odsouzen k tomu zde a nyní ve své mysli, jako je tomu k tomu odsouzeno mé tělo, a mohu o sobě uvažovat jako o jsoucím kdekoli a kdykoli, a proto o schopném vidět místa a události odkudkoli a z jakéhokoli časového stanoviska.

Jiný hlas: *In endorsing Reichenbach I am dissenting from Prior.*

Hejdánek: Jak na jedné straně souhlasím s Reichenbachem, nesouhlasím naproti tomu s Priorem.

Jiný hlas: *Prior elucidates tenses in terms of iterated operators and regards Reichenbach's date of utterance S as simply the first of a number of tense operators.*

Hejdánek: A teď jsem trochu na tenkém ledě. Prior objasňuje mluvnické časy pomocí pojmů opakujících se operátorů a pohlíží na Reichenbachovo datum promluvy S jako na prostě první z řady časových operátorů.

Jiný hlas: *But this is to miss the essential difference between the contextual necessity of the date of utterance and the liberty of choice of the reference point.*

Hejdánek: Ale to znamená, že ztrácí smysl pro základní rozdíl mezi nezbytností kontextu data promluvy a mezi svobodou volby referenčního bodu.

Jiný hlas: *If I speak now, my date of utterance must be 7:25, 7:28, March the 2nd 1981, whereas I can refer to events from any temporal perspective I like.*

Hejdánek: Jestliže promlouvám teď, pak datum mé promluvy musí být sedm hodin večer dvacet osm minut osmého března 1981, zatímco se mohu vztahovat k událostem z jakékoli časové perspektivy, jaká se mi zlíbí.

Jiný hlas: *If later I am to say the same thing as I say now, I must make suitable alterations to the tense.*

Hejdánek: A jestliže budu muset později říci totéž, co říkám nyní, musím provést příslušné změny v mluvnických časech.

Jiný hlas: *If I say now, I shall have finished reading my paper by 10:35 p.m., then to say the same thing at 10:35 p.m. I need to say I have finished reading my paper now at 10:35 p.m. And if I am reporting it on Tuesday in England I should say I had finished reading by 10:35 p.m.*

Hejdánek: Jestliže nyní řeknu, skončím se čtením svého textu v deset hodin třicet pět, pak když povím totéž v deset hodin třicet pět, musím říci, skončil jsem se čtením svého textu teď v deset hodin třicet pět. A jestliže o tom budu referovat v úterý v Anglii, budu muset říci, tehdy jsem byl skončil se čtením v deset hodin třicet pět.

Jiný hlas: *This point may not be so clear in Czech as in English, so I will leave out the diagram and go on to say: The date of utterance S shifts and has to shift with the passage of time, whereas the reference point R does not.*

Hejdánek: Vzhledem k tomu, že v češtině se to daleko hůř řekne než v angličtině, tak vynechá ten diagram, který tam má připravený, a budeme pokračovat. Datum promluvy S se posouvá a musí se posouvat v průběhu času, zatímco referenční bod R se neposouvá.

Jiný hlas: *If I want to affirm or deny at one time what was said or maybe said at another, I have to adopt the appropriately different S while keeping the R and the E the same.*

Hejdánek: Jestliže chci potvrdit nebo popřít v určitém čase něco, co bylo nebo mohlo být řečeno v jiném čase, musím přijmout vhodné odlišné S, to jest moment té výpovědi nebo promluvy, zatímco podržím stejné R a stejné E, to jest stejný referenční bod a stejné datum události.

Jiný hlas: *Most European languages are like ancient Hebrew and lack a genuine future tense and instead make do with modal auxiliary verbs (shall, will, werden) or modal endings like the French ai.*

Hejdánek: Většina moderních evropských jazyků se podobá staré hebrejštině a postrádá zvláštní budoucí mluvnický čas a vypomáhá si místo toho modálními pomocnými slovesy *shall, will* v angličtině, *werden* v němčině, česky „budu“, nebo koncovkou *ai*.

Jiný hlas: *They do not easily draw the distinction in the future which can be drawn in Czech between the two locutions I have put on the sheet. Might be worth just saying those out loud. Just read those two locutions. Já budu v Praze a Já hodlám být v Praze.*

Hejdánek: Já budu v Praze. Já budu v Praze a v protikladu k tomu: Já hodlám být v Praze.

Jiný hlas: *But it is clear that we need to be able to make those distinctions in other languages. Many European languages cannot make such distinctions as can be made in Czech, by the statements like Já budu v Praze or in contrast Já hodlám být v Praze.*

Hejdánek: Mnoho evropských jazyků nemůže udělat takové rozdíly, jaké mohou být udělány v češtině těmi výroky, jako jsou „Já budu v Praze“ nebo v protikladu „Já hodlám být v Praze“.

Jiný hlas: *But it is clear that they need to make this distinction on occasion.*

Hejdánek: Ale také je jasné, že mohou tenhle rozdíl, potřebují občas tenhle rozdíl vytvořit nebo naznačit.

Jiný hlas: *Thus consider: If I am going to take my final examination, I must do some work as compared with If I take my final examination, I shall write a lot of nonsense.*

Hejdánek: Tak tam je učiněn rozdíl mezi dvojím výrokem. Teď prosím vás mě kontrolujte, mně nebylo zcela jasné: „Mám-li složit závěrečnou zkoušku, musím udělat kus práce.“

Jiný hlas: „Jestliže hodlám...“ Já myslím, že tam můžeme dát jako závázat. On to zavedl, tak to bude líp zachovat teda. Čili: „Jestliže hodlám složit závěrečnou zkoušku, musím udělat kus práce.“

Hejdánek: Dobře.

Jiný hlas: „Jestliže hodlám složit závěrečnou zkoušku, musím udělat hodně práce.“ A k tomu dává do protipříkladu výrok: „Budou-li skládat svou závěrečnou zkoušku, napíšu hodně nesmyslů.“

If we draw this distinction consistently, we can go far to express our intimations about the future unconfusingly, and in particular to extricate ourselves from the problem of future contingents which Aristotle raised in his discussion of tomorrow's sea battle.

Hejdánek: Jestliže budeme tyto rozdíly dělat důsledně, můžeme jít značně daleko ve vyjadřování svých sdělení o budoucnosti, aniž bychom byli konfušní, a zvláště pak se můžeme vyprostit z nesnází spojených s problémem budoucích kontingencí, tedy nahodilostí, jak na ně Aristoteles upozornil v diskusi o zítřejší námořní bitvě.

Jiný hlas: *When I use the posterior crescent as Reichenbach calls it, that's the second one on your diagram, I...*

--- (1981-03-02 John Randolph Lucas (1) [LVH206VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Když užiji následné přítomnosti, a k tomu říká Reichenbach *posteriorní* přítomnosti, pohlížím na budoucnost z hlediska přítomnosti.

It is a ground for present action.

Je to základna přítomné akce.

If I affirm it categorically, that is, if instead of using an "if", I say "I am going to take my final examination, so I must do some work", I need to have present grounds for affirming it.

Potvrdím-li to kategoricky, to znamená, jestliže namísto užití nějakého „jestliže“ řeknu: „Hodlám skládat závěrečnou zkoušku, takže musím udělat plno práce“, potřebuji mít přítomné důvody pro toto tvrzení.

In using the posterior present in the categorical mood, a responsible speaker is foreclosing the future. Tím, že odpovědně promlouvající užije posteriorní přítomnost v kategorickém módu, vylučuje vlastně budoucnost.

If he has grounds for his forecast, the event will probably or certainly come to pass as foretold, and the future is to that extent less open than it otherwise would seem to be.

Jestliže má důvody pro svou předpověď, událost pravděpodobně nebo jistě nastane podle předpovědi a budoucnost je v té míře méně otevřená, než by se byla jinak zdála být.

If I warrantedly assert there is going to be an eclipse, then I am ruling out the possibility of there not being an eclipse, and if my warranty is well grounded, then there must be an eclipse.

Jestliže oprávněně tvrdím: „Dojde k zatmění“, pak vylučuji možnost, že by mohlo nedojít k zatmění. A jestliže má oprávněnost dobře zdůvodněnou, pak musí k zatmění dojít.

The present facts which warrant my prediction are ones which, granted the laws of celestial mechanics, necessitate the eclipse.

Přítomná fakta, která opravňují mou předpověď, jsou takového druhu, že za předpokladu zajištěné platnosti zákonů nebeské mechaniky je naprosto nezbytné, aby k zatmění došlo.

In general, the categorical use of the posterior present has some modal force, as witnessed by the English "shall" and "will", and the French endings -rai, -ras, -ra, and tells us what has to be, either because I recognize I must, or because I've made up my mind that I will, or because the way things are at present exclude all other possible outcomes.

Obecně řečeno, kategorické užití *perfekta*, toho obrazu *perfekta*, totiž *posteriorního prézentu*, má jakousi *modální sílu* – nevěděl jsem, jak to jinak přeložit – nebo *modální moc*, jak o tom svědčí anglické *shall*, *will* a francouzské koncovky *-rai*, *-ras*, *-ra* a říká nám, k čemu má dojít, co má nastat. Buď protože poznám, že musím, anebo že jsem se rozhodl, že chci, anebo že za současného stavu věcí je každý jiný výsledek vyloučen.

But of course, I do not have to speak categorically.

Ale ovšem nemusím také mluvit kategoricky.

I do not know who will be elected President of the United States in 1984, nor need I have any probable belief.

Nevím, kdo bude zvolen prezidentem Spojených států v roce 1984, a ani v té věci nemusím mít žádnou pravděpodobnou domněnku.

If I am asked "Is Reagan going to be re-elected?", I can properly reply that it is as of now an open question, that at present it is neither the case that he is going to be re-elected, nor the case that he is going to be not re-elected.

Jsem-li dotázán: „Vypadá Reagan na to, že bude znovu zvolen?“, mohu prostě odpovědět, že nyní to je ještě otevřená otázka, takže viděno dnes, to ani nevypadá na to, že bude zvolen znovu, ani na to, že znovu zvolen nebude.

Later, if he announces that he will not run, it will cease to be an open question, and it would be right for me then to say that he was not going to be re-elected, or that he was going to be not re-elected, and wrong for me to say that it was still an open question.

Později, jestliže oznámí, že se o funkci nebude znovu ucházet, to přestane být otevřenou otázkou a pak budu moci právem říci, že nevypadá na to, že bude znovu zvolen, nebo že vypadá na to, že nebude znovu zvolen. Tady vidíte tu chybu. Pak nemůžu říkat, že to vypadá, než... že... je tam jen čas. A naopak bude pro mě chyba říci, že to je stále ještě otevřená otázka.

But as of now, I do not have to say, and it does not have to be true, that either Reagan is going to be re-elected or Reagan is going to be not re-elected, any more than it has to be true that it either is necessary that I'm sitting, or it is necessary that I'm not sitting.

Ale ze stanoviska dneška nemohu říci a nemůže být pravdou, že Reagan vypadá na to, že bude znovu zvolen, nebo naopak, že nebude znovu zvolen, o nic víc, než musí být pravdou, že v tomto okamžiku nutně buď sedím, anebo nesedím.

All that the law of the excluded middle requires is that either it is necessary that I am sitting, or it is not necessary that I am sitting; either Reagan is, now already, going to be re-elected, or Reagan is not, now already, going to be re-elected.

Vše, co vyžaduje zákon o vyloučeném třetím, je, že buď je nezbytné, abych seděl, a nebo je nezbytné,

abych neseděl. Bud' Reagan již nyní vypadá na to, že bude znovu zvolen, a nebo Reagan již nyní vypadá na to, že nebude znovu zvolen.

And all we are saying in the latter case is that it is still now an open question as regards his re-election, not that it is already closed against it.

A vše, co říkáme v takovém případě, je, že nyní to je ještě otevřená otázka, pokud jde o jeho znovuzvolení, a ne že už nyní to je uzavřeno proti tomu.

Hejdánek: Tomu jsem dost dobře nerozuměl.

Jiný hlas: Proti té znovu... proti tomu znovuzvolení.

Hejdánek: No jo, ale proč by to mělo být najednou uzavřený tím...

Jiný hlas: Jakože nemá naději třeba, že už nebude.

Hejdánek: Ano, ale proč by to mělo být uzavřené? To mi není jasné, proč najednou je to jednostranný.

Jiný hlas: *But of course, either Reagan will be re-elected or he will not be re-elected.*

Ale ovšem, Reagan buď bude znovu zvolen, nebo nebude znovu zvolen.

When the moment of truth comes, in November 1984, the Vice-President will announce when the Electoral College has chosen... and the person elected will either be Reagan or not.

, a zvolená osoba buď bude Reagan, nebo nebude.

Although it is 1981 now, we can envisage its being 1984 and even look at 1984 events from a 1984 standpoint.

I když je nyní rok 1981, můžeme se postavit tváří v tvář k tomu, že je rok 1984, a dokonce se podívat na události roku 1984 ze stanoviska roku 1984. A pak ovšem karty budou na stole a nebude v tom žádný podvod.

And then the cards will be on the table and there will be no fudging. I may not know now whether Reagan will be re-elected or whether he will not be re-elected. But I can and do know now that either he will be or he will not be.

Nyní třeba nemusím vědět, bude-li Reagan znovu zvolen, a nebo nebude-li znovu zvolen, ale již nyní mohu vědět a vím, že zvolen buď bude, nebo nebude.

But this is to be expressed by the future simple, as Reichenbach calls it.

To však musíme vyjádřit jednoduchým *futurem*, jak tomu říká Reichenbach.

The future simple has the diagrammatic structure of the first of those on your handout.

Jednoduché *futurum* má diagramatickou strukturu, jak je na prvním obrázku, co jste dostali do ruky.

And the second one, the posterior present, which has the diagrammatic structure of the second on your handout.

A ta druhá struktura je na tom druhém diagramu, co jste dostali do ruky, nebo co jsme si ukazovali. Bylo to tam obojí, že?

The future simple expresses for an antecedent date of utterance the same proposition as would be expressed by the use of the present tense when the date of utterance was contemporaneous with the reference point and with the event date, or the aorist in English and Greek, when the date of utterance is subsequent to the other two.

Prosté *futurum* vyjadřuje pro předcházející datum promluvy stejnou výpověď, jaká by byla vyjádřena při užití přítomného času, když datum promluvy bylo současné s referenčním bodem a datem události, anebo při užití... teď nevím čeho v češtině, v řečtině a v angličtině by to byl *aorist*, když datum promluvy je pozdější než obě data zbývající.

It has the same logic, and the law of excluded middle applies in the same straightforward way.

Má to tutéž logiku a zákon o vyloučeném třetím je aplikován týmž přímým způsobem.

But it does not have the same epistemology, the same assertability conditions.

Nemá to však stejnou noetiku, neboli *epistemologii*, stejné podmínky pro tvrzení.

I cannot warrantedly assert an utterance in the future simple tense.

Nemohu oprávněně tvrdit, jestliže promlouvám v jednoduchém *futuru*.

If I warrantedly assert it, I am claiming a warrant at the time of assertion. That is, I am claiming that there are grounds at the time I utter the assertion which make it certain or probable that the event will come to pass.

Jestliže to oprávněně tvrdím, dělám si nárok na oprávněnost v okamžiku tvrzení. To jest dělám si nárok na to, že v době, kdy vyslovuji své tvrzení, existují důvody či příčiny, které činí jistým nebo pravděpodobným, že k oné události dojde.

But if I am claiming that there are as of now grounds for believing the assertion, I am viewing the future event from the perspective of the present and must express myself in the posterior present, not the future simple.

As of now? Jako pro nyníšek? Pro teď?

Jestliže si dělám nároky, že to jsou pro nyníšek důvody pro přesvědčení o onom tvrzení, pohlížím na budoucí událost z perspektivy přítomnosti, a proto se musím vyjadřovat v posteriorním prezentu, nikoliv v prostém futuru.

If, as of now, I vouch for my assertion, my assertion has one foot in the present.

Jestliže se pro nyníšek zaručím za své tvrzení, pak má mé tvrzení jeden z kořenů v přítomnosti.

If I want to view the future from a future standpoint, I cannot vouch for it, but only entertain it, imagine it, suppose it, conjecture it.

Chci-li pohlížet na budoucnost ze stanoviska budoucnosti, nemohu se za své tvrzení zaručovat, nýbrž mohu je pouze uvážít, představovat si je, předpokládat je, dohadovat se ho.

I can entertain the proposition that Reagan will be elected in 1984, or supposing it, I can work out what the consequences will be for Czechoslovakia if Reagan is re-elected in 1984. Or I can put it forward as a conjecture, or even take a bet on it.

Mohu uvážít tvrzení, že Reagan bude znovu zvolen v roce 1984, anebo to předpokládat a na tom předpokladu vypracovat, jaké to bude mít pro Československo důsledky, jestliže v roce 1984 bude Reagan znovu zvolen. A nebo to podporovat jako domněnku, a nebo na to dokonce vsadit, uzavřít sázku.

But I cannot know it or vouch for it, any more than I can know or say that the Battle of Hastings will be fought in 1066, or that I died in 1998.

Ale nemohu to vědět, ani to zaručit o nic víc, než mohu vědět a nebo říci, že bitva u Hastingsu bude vybojována v roce 1066, a nebo že jsem již zemřel v roce 1998.

In his Tanner lectures in Cambridge in 1958, Ryle made a similar point with the word true.

Ve svých Tannerových přednáškách v Cambridge v roce 1958 Ryle probral podobnou záležitost se slovem pravda.

I quote: 'In characterizing somebody's statement, for example, a statement in the future tense, as true or false...'

Cituji: „Když charakterizujeme něčí výpověď, například výpověď v budoucím čase, jako pravdivou nebo nepravdivou...”

Jiný hlas: většinou, i když ne vždy, se snažíme sdělit více, než bylo předpověděno, více než to, zda to, co bylo předpovězeno, se stalo či nestalo.

Jiný hlas: *There is something of a slur in false and something honorific in true. Some suggestion of the insincerity or sincerity of its author, or some suggestion of his rashness or cautiousness as an investigator.*
End of quotation.

Jiný hlas: V nepravdě je cosi nepříjemného a cosi čestného v pravdě. Jakési naznačení nejistoty nebo jistoty autora nebo jakési naznačení ukvapenosti nebo opatrnosti zkoumajícího.

Jiný hlas: *Etymologically the word true is connected with trust and troth. In saying that something or someone is true, I am saying that you can trust it or trust him, and in attributing truth, I am plighting my troth for it, saying that you can rely on it.*

Jiný hlas: Etymologicky slovo pravda, true, je spojeno se slovem důvěra, trust, a víra, troth. Říkáme-li, že něco či někdo je pravdivý, říkáme, že mu můžete důvěřovat, že tomu či jemu můžete důvěřovat, a

přikládáme-li pravdu, prohlašuji moji důvěru, víru v to, a říkám tím, že je možno na to spoléhat.

Jiný hlas: *This double sense turns up in Hebrew. Some of you may see it in the German word *treu*, meaning loyal.*

Jiný hlas: Tento dvojitý význam se objevuje v hebrejštině, například v německém slově *treu*, které znamená loajální, věrný. Jo, věrný, taky.

Jiný hlas: *The word has since developed many further meanings and in the hands of the logicians has become a timeless property of propositions or an abstract truth-value.*

Jiný hlas: Toto slovo se mezitím vyvinulo v mnoho dalších významů a v rukou logiků se stalo bezčasovým množstvím bezčasových možností nebo abstraktní pravdivostní hodnotou.

Jiný hlas: *But still something of the old warranting sense remains, and to say that some statement about the future is true, meta-linguistically implies that there are grounds for guaranteeing its truth and therefore requires that it be understood as a prediction in the posterior present, rather than a conjecture in the future simple.*

Jiný hlas: Avšak stále něco z původního stvrzujícího významu zůstává, a říkáme-li, že jisté prohlášení o budoucnosti je pravdivé, tak toto metajazykově implikuje, naznačuje, že jsou jisté podklady pro zaručení se za tu pravdivost, a toto vyžaduje, aby to bylo chápáno jako předpověď v *posterior present*, to je „I am going to“, spíše než tvrzení v prosté budoucnosti.

Hejdánek: Jo, to je ono.

Jiný hlas: *If we are asked whether every future contingent proposition is either true or false, we need to distinguish conjectures or speculations in the future simple from predictions or forecasts in the posterior present.*

Jiný hlas: Jsme-li tázáni, jestli každá budoucí možná propozice je buď pravdivá, nebo nepravdivá, musíme rozlišovat tvrzení nebo spekulace v prosté budoucnosti od předpovědi v *posterior present*.

Jiný hlas: *Conjectures or speculations are either true or false.*

Jiný hlas: Tyto předpovědi nebo spekulace jsou buď pravdivé, nebo falešné.

Jiný hlas: *Tomorrow, when it comes, must either be a sea-battle day or a non-sea-battle day.*

Jiný hlas: Zítřek, až se to stane, buď bude den námořní bitvy, nebo nebude den námořní bitvy.

Jiný hlas: *If we imagine ourselves surveying the nautical scene tomorrow, it will be as of then, either the case of there being a sea battle, or else be the case of there being no sea battle.*

Jiný hlas: Představíme-li si sebe, jak shlížíme na námořní scénu zítra, bude to buď tak, že zde byla námořní bitva, nebo v případě, že zde nebyla námořní bitva. Jo, námořní bitva nebo nebyla.

Jiný hlas: *So when the moment of truth comes, either there will be a sea-battle tomorrow or there will not be one.*

Jiný hlas: Až přijde okamžik pravdy, tak buď bude zítra námořní bitva, nebo nebude.

Jiný hlas: *The law of the excluded middle holds.*

Jiný hlas: Zákon vyloučení třetího platí.

Jiný hlas: *But the principle of bivalence, that every proposition either is true or else is false, does not hold in the original full-blooded sense of the words true and false, in which they are operators warranting the reliability of the utterances or their negations.*

Jiný hlas: Avšak princip dvojhodnotovosti, bivalence, že každá propozice je buď pravdivá, nebo nepravdivá, neplatí nebo nevydrží v původním plnokrevném významu slova pravdivý a nepravdivý, v kterém jsou operátory, které zaručují spolehlivost promluvy nebo jejího záporu.

Hejdánek: Jo.

Jiný hlas: *If I am speculating, viewing tomorrow from the standpoint of tomorrow, I have just two alternatives open to me: tomorrow as a sea-battle day and tomorrow as a non-sea-battle day.*

I když spekuluji a dívám se na zítřek z hlediska zítřka, mám právě dvě možné spekulace pro mě otevřeny: zítřek jako den námořní bitvy a zítřek jako den bez námořní bitvy.

But I cannot affirm speculations.

A tak nemohu potvrdit spekulace.

To say that something definitely is true is to warrant it at the time of utterance.

Říct, že něco je definitivně pravdivé, znamená zaručit se za to v čase prohlášení.

It is to predict, not to speculate.

Znamená to předpovídat, ne spekulovat.

And to predict is to use the posterior present tense.

A předpovídat znamená použít *posterior present*.

I can conjecture, perhaps there will be a sea battle tomorrow, or again, perhaps there will not.

Mohu tvrdit, pravděpodobně bude zítra námořní bitva, a nebo zase možná, že nebude.

If I definitely claim as true what I'm saying about the sea battle, I am making a forecast and speaking as of now, and am therefore saying it is true that there is going to be a sea battle.

Pokud definitivně tvrdím jako pravdivé, co říkám o námořní bitvě, dělám předpověď a mluvím z hlediska dneška, a proto říkám: je pravdou, že zítra bude, nebo že se zítra udá námořní bitva.

Speculations are too insubstantial to carry the load of vouched-for truth.

Spekulace jsou příliš bezsubstanční, aby mohly unést náklad zaručené pravdy.

They can be entertained, commented on, postulated, hypothesized, supposed, but not vouched for, affirmed or guaranteed.

Mohou být promyšleny, komentovány, tvrzeny, hypotetizovány, předpokládány, ale není možno se za ně zaručit, není možno je tvrdit nebo je garantovat.

The only sort of truth they can hope to have is some emasculated and timeless abstraction invented by the logicians, which has no present reference and carries with it no guarantee of reliability.

Jediný typ pravdy, na který mají naději, je cosi emaskulovaného... *thin and timeless abstraction*... je to jediná naděje na cosi ztenčeného a bezčasová abstrakce, výmysl logiků, který nemá žádnou současnou referenci a nenese s sebou žádnou garanci spolehlivosti.

With predictions, the case is reversed.

S předpověďmi se tento případ obrací.

They can be vouched for, but the law of excluded middle and the principle of bivalence do not apply in a straightforward way.

Mohou být zaručeny, ale zákon vyloučeného třetího a princip bivalence se nemohou být aplikovány přímým způsobem.

It may, as of now, be neither the case that Reagan is going to be re-elected, nor the case that he is not going to be re-elected.

V současnosti, z hlediska nyníška, ani nemůže být případ, že Reagan směřuje k tomu být znovuzvolen, ani to nemůže být případ toho, že on nesměruje k tomu být znovuzvolen.

It would not be a true prediction if someone said now that he was going to be re-elected, but only at best a lucky or unlucky guess.

Nemůže to být pravdivá předpověď, jestliže někdo teď řekl, že Reagan směřuje k tomu být znovuzvolen, ale v nejlepším případě pouze buď šťastná, nebo nešťastná domněnka.

Yet we should hesitate to say that it was a false prediction, unless and until it had been proved false in the event.

Ale taktéž odmítáme říct, že to byla nesprávná předpověď, dokud se to neukáže být nesprávné události samotnou.

We hesitate because to say that it is false that Reagan is going to be re-elected is to say that Reagan is not going to be re-elected, which is idiomatically taken to mean that Reagan is going to be not re-elected.

Odmítáme z toho důvodu, protože říct, že je nesprávné tvrzení, že Reagan směřuje k tomu být znovuzvolen, jinak znamená, že Reagan nesměruje k tomu být znovuzvolen, což idiomaticky znamená, že Reagan nesměruje k tomu, aby nebyl znovuzvolen. Já nevím, jestli tady bude dost patrný ten rozdíl v

překladu, ale...

Faced with that interpretation, we feel impelled to follow Aristotle and the schoolmen and say that the prediction is neither true nor false.

Pokud se střetneme s touto interpretací, máme směr k tomu následovat Aristotela a scholastiky, kteří říkají, že předpověď není ani pravdivá, ani nepravdivá.

It is a view we can consistently hold, but we have to be careful, especially if we understand Latin like William of Ockham and Jan Lukasiewicz and may easily argue from a proposition's not being either, not having either truth value, to its having a third truth value which is neither, arguing from neutrum to neutra.

Je to vhléd, kterého se můžeme držet konzistentně a souvisle, ale musíme být opatrní, zejména pokud rozumíme latině tak jako William z Ockhamu a Janu Lukasiewiczovi, a můžeme snadno argumentovat od propozice nemající ani jednu z pravdivostních hodnot k jejímu vlastnictví třetí pravdivostní hodnoty, což není ani jedno, argumentujíc od *neutrum* k *neutra*.

Jiný hlas: – ne, *neutrum* protikladu *neutra* dohromady.

There are great difficulties in three-valued logic, but we are not obliged to involve ourselves in them, merely by reason of denying the predictions need be either true or false.

Jsou velké problémy v tříhodnotové logice, ale nejsme povinni se jimi zabývat pouze z toho důvodu, že popíráme, že předpovědi musí být buď pravdivé, nebo nepravdivé.

All we are saying on this view is that the ordered pair of the date at which the prediction is made and the content of the prediction is not in all cases assigned a truth value.

V tomto pohledu říkáme pouze to, že uspořádanému páru data, v němž je předpověď učiněna, a obsahu předpovědi není ve všech případech přisouzena pravdivostní hodnota.

As the mathematicians would say, the assignment is not a total function but only a partial one.

Jak by řekli matematici, přisouzení není totální funkcí, ale pouze funkcí částečnou.

There is nothing wrong with this, although it can be a bit awkward to handle.

Na tom není nic špatného, i když to může být poněkud obtížné na zpracování.

We can alternatively insist that every prediction in the posteriore present tense have a different value, insist, that is, that the function from dates and contents be a total function defined for every pair of dates and contents.

Jako alternativu můžeme trvat na tom, že každá předpověď v čase *posteriore present* má odlišnou hodnotu; trvat na tom, že funkce od dat a obsahů je totální funkcí definovanou pro každý pár dat a obsahů.

In that case, I need to distinguish carefully between its not being neither case that Reagan is going to be re-elected and its now being the case that Reagan is going to be not re-elected. The former is true, the latter false.

V tom případě musím pečlivě rozlišovat mezi tím, že není ani případem, že Reagan bude znovu zvolen, a tím, že je nyní případem, že Reagan nebude znovu zvolen. První je pravdivé, druhé nepravdivé.

At present, it is neither the case that he is going to be re-elected, nor the case that he is not going to be re-elected, although it may later become the case that he is going to be not re-elected, if for example he decides definitely not to run again.

V současnosti to není ani případ, kdy bude znovu zvolen, ani případ, kdy nebude znovu zvolen, i když se později může stát skutečností, že nebude znovu zvolen, pokud se například definitivně rozhodne znovu nekandidovat.

In this approach, we secure the principle of bivalence, the principle that every proposition be either true or false, at the expense of some unidiomatic ways of speaking, and at the expense of having some predictions change their truth value with the passage of time. Although once true, a prediction would always go on being true, a prediction could at one time be false and later become true, as when Mr. Reagan makes up his mind not to run again.

V tomto přístupu zajišťujeme princip bivalence, tedy princip, že každá propozice musí být buď pravdivá, nebo nepravdivá, a to za cenu určitých neidiomatických způsobů mluvy a za cenu toho, že některé předpovědi mění svou pravdivostní hodnotu s průběhem času. I když jednou pravdivá předpověď by vždy zůstala pravdivou, předpověď by mohla být v jednu chvíli nepravdivá a později se stát pravdivou, jako když se pan Reagan rozhodne znovu nekandidovat.

Truth on this view is indefeasible, although falsehood can be sloughed off.

Pravda je v tomto pohledu nenapadnutelná, i když nepravdivost může být odvržena.

The position which emerges from these considerations is that to give an adequate account of temporal propositions, we need to consider not only the propositional content, the E-part in Reichenbach's analysis, but its temporal perspective, Reichenbach's reference point R, and that the concept of truth has many strands and we must decide which we are going to follow and which we are prepared to dispense with.

Pozice, která z těchto úvah vyplývá, je taková, že abychom podali adekvátní výklad o časových propozicích, musíme zvážit nejen propoziční obsah, tedy část E v Reichenbachově analýze, ale i jeho časovou perspektivu, Reichenbachův referenční bod R, a že koncept pravdy má mnoho vrstev a my se musíme rozhodnout, kterou z nich budeme následovat a které jsme ochotni se vzdát. Empty string

--- (1981-03-02 John Randolph Lucas (2) [LVH207VA]_Kaz a_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *The proposition, as I call the invariant core of what is affirmed or denied by a variety of tensed utterances, is not just simple propositional content about a temporal event E, but that event viewed from a temporal reference point R.*

Propozice, jak budu nazývat neměnný základ toho, co je potvrzováno nebo popíráno růzností časovaných výroků, není pouze jednoduchý propoziční obsah o časové události E, ale tato událost pozorovaná z hlediska časového referenčního bodu R. [nesrozumitelné] ještě jednou.

The proposition, as I call the invariant core of what is affirmed or denied by a variety of tensed utterances, is not just simple propositional content about a temporal event E, but that event viewed from a temporal reference point R.

Propozice, že vyvolám neměnný základ toho, co je připisováno nebo popíráno růzností časovaných výroků, není pouze propoziční obsah o časové události E, ale tato událost pozorovaná z hlediska časového referenčního bodu R.

The date of utterance S varies, but the R and the E remain the same.

Okamžik vyslovení S se mění, ale R a U zůstávají stejné.

There are some logical relations between different RE propositions as there are between different E propositional contents.

Jsou tady určité logické relace mezi různými propozicemi RU, zrovna tak jako jsou mezi různými U propozičními obsahy.

But I think I shall not go into them as I've expressed them here, because it tends to depend too much on English usage, and with some discussion I could probably get the point much better across. I think the next two and a half pages, which involve a couple of diagrams which I haven't drawn out, would be best omitted. And so I shall go on to the last page but one now.

Vynechám teď následující dvě a půl strany, protože to, čím se zabývám, je příliš závislé na anglickém jazyku a v oblasti češtiny není možné to převést. Takže pokud v přednášce budou chybět nějaké argumenty, tak doufám, že se na ně budete ptát v diskusi, a už rovnou k poslednímu závěru celé přednášky.

One of the difficulties about truth is that it has many bearers. Utterances, statements, sentences, propositions, propositional contents, well-formed formulae – all can be said to be true.

Jedna z těžkostí pravdy je, že má mnoho nositelů. Promluvy, prohlášení, věty, propozice, obsahy propozic, dobře utvářené formule – o všech se může říct, že jsou pravdivé.

But these are very different sorts of entity, and the sorts of truth they can have are different also.

Ovšem toto jsou velice rozdílné typy entit a druhy pravd, které mají, jsou také rozdílné.

A true utterance is a vouched-for utterance.

Pravdivé prohlášení je prohlášení, za které se ručí.

So is a true prediction.

Taktéž pravdivá předpověď.

But there need be no operational import in the metalogical property of truth the propositional contents or well-formed formulae may or may not have.

A nemusí být žádná operační důležitost v metalogické vlastnosti pravdy, kterou obsah propozice nebo dobře utvářená formule má či nemá.

It is all the same whether we ascribe truths to propositions or to ordered pairs of dates corresponding to the reference points and propositional contents.

Je zcela jedno, jestliže připisujeme pravdu propozicím nebo uspořádaným párům dat v korespondenci s referenčními body a obsahy propozic.

In either case, we do not have both the principle of bivalence, that every proposition is either true or else false, and the principle of indefectibility, that once a proposition is true, it stays true ever afterwards. It's most natural to keep the latter rather than the former.

V ani jednom případě nemáme obojí, princip bivalence, že každá propozice je buď pravdivá či nepravdivá, a princip neměnnosti, že jednou je propozice pravdivá a vždy je pravdivá. Je nejpřirozenější se držet verze prvního bodu.

Hejdánek: Je nejpřirozenější se držet druhého bodu.

Jiný hlas: Druhého bodu. *Right, okay. But abandon the former. Opustit tu první. Abandon the former.*

That's principle of bivalence. It's most natural to keep the principle of indefectibility, but abandon the principle of bivalence.

Odejít od té první, zbavit se principu dvouhodnotovosti, bivalence, a držet se principu neměnnosti.

And say not that every pair of dates and propositional contents is true or else is false.

A neříkat, že každá dvojice dat a obsahu propozic je pravdivá či nepravdivá.

That is, that every propositional content is true or else is false all the time.

To je, že každý propoziční obsah je pravdivý nebo nepravdivý po celou dobu.

But to say only that for every propositional content there is some date when it is true or else false.

Ale říci jenom, že pro každý propoziční obsah je nějaký čas, kdy to je pravdivé či nepravdivé.

That is, that every propositional content sooner or later becomes true or else becomes false.

To jest, že každý propoziční obsah dříve či později se stane pravdivým či nepravdivým.

We may call this the weak principle of bivalence.

Můžeme to nazvat slabý princip bivalence.

If we have also the principle of indefectibility with every propositional content remaining true at all subsequent dates if it was true at any one date and remaining false at all subsequent dates if it was false at any one date...

Jestliže máme také princip neměnnosti s každým propozičním obsahem, který zůstává pravdivý ve všech následných datech, jestliže byl pravdivý v kterémkoliv datu, a zůstává nepravdivý ve všech následných datech, jestliže byl nepravdivý v kterémkoliv datu.

Jiný hlas: *We then can define another sort of truth in which a propositional content is true in this abstract sense if it ever is temporally true, and false in this abstract sense if it is ever temporally false.*

Jiný hlas: Můžeme definovat jiný druh pravdy, ve kterém propoziční obsah je pravdivý v tomto abstraktním významu, pokud vůbec někdy byl dočasně pravdivý, a nepravdivý v tomto abstraktním významu, pokud vůbec někdy byl dočasně nepravdivý.

Jiný hlas: *The principle of bivalence holds for this abstract sense, but no argument for fatalism can get off the ground, because to ascribe abstract truth to a propositional content does not have covered future reference. You can't ascribe it because of, on the grounds that it has, I think because it doesn't, this is*

very badly expressed, let's show it. The principle of bivalence holds for this abstract sense, but no argument for fatalism can get off the ground.

Jiný hlas: Princip *bivalence* platí v tomto abstraktním významu, avšak žádný argument pro *fatalismus* se nemůže uplatnit na tomto základě, protože připsat abstraktní pravdu propozičnímu obsahu nemá zastřenou budoucí referenci.

Jiný hlas: *To say that a propositional content of there being a sea battle on March the second 1981 is either abstractly true or else is abstractly false is to say that either there will be a time when it is temporally false or there will be a time when it's temporally true.*

Jiný hlas: Říci, že propoziční obsah prohlášení, že bude námořní bitva 2. března 1981, je buď abstraktně pravdivé, nebo je abstraktně nepravdivé, znamená říci, že buď bude čas, ve kterém to bude dočasně pravdivé [nesrozumitelné].

Jiný hlas: *Abstract truth is too abstract to have any determinate temporal body to provide purchase for fatalist arguments.*

Jiný hlas: Abstraktní pravda je příliš abstraktní, aby měla nějakou určující dočasnou substanci, která by obstarala základ pro fatalistickou argumentaci.

Jiný hlas: *We can thus distinguish at least three, in fact there are more, concepts of truth.*

Jiný hlas: Můžeme takto rozlišit přinejmenším tři, popravdě řečeno je jich více, konceptů pravdy.

Jiný hlas: *We have first, and this I think most naturally, a temporal concept of truth which may be ascribed at a given time to a propositional content.*

Jiný hlas: Máme první, a myslím nejpřirozenější, dočasný koncept pravdy, který může být připsán v daném čase propozičnímu obsahu.

Jiný hlas: *This is tantamount to ascribing non-temporally truth to an RE proposition which consists of a temporal reference point R and a propositional content E.*

Jiný hlas: To je totéž jako připsovat nečasově pravdu propozici RE, která se skládá z dočasného referenčního bodu R a propozičního obsahu E.

Jiný hlas: *In either case, we do not have the normal but only the weak principle of bivalence.*

Jiný hlas: V obou případech nemáme normální, ale pouze slabý princip *bivalence*.

Jiný hlas: *We do, however, have the principle of indefectibility.*

Jiný hlas: Avšak máme princip neměnnosti.

Jiný hlas: *We can alternatively insist on the principle of bivalence by assigning the property of falsehood in all cases where truth is not to be assigned.*

Jiný hlas: Můžeme pro změnu trvat na principu *bivalence* tím, že přiřkneme vlastnost nepravdy ve všech případech, kde není možno přiřknout pravdu.

Jiný hlas: *This gives us some notion of determinate truth as it was called in the Middle Ages, or necessary truth, which satisfies the principle of bivalence but, as we've seen, not that of indefectibility.*

Jiný hlas: To nám dává jakýsi náznak *determinantní pravdy*, tak jak byla nazývána ve středověku, nebo nutné pravdy, která uspokojuje princip pro *bivalenci*, jak jsme viděli, avšak ne princip neměnnosti.

Jiný hlas: *We can thirdly secure bivalence by evacuating truth of all content and ascribing an abstract temporally indeterminate property that can safely be ascribed because it does not actually say anything.*

Jiný hlas: Můžeme do třetice zajistit *bivalenci* tím, že zbavíme pravdu všech obsahů a připíšeme abstraktní dočasnou neměnnou vlastnost, která může být bezpečně určena, protože vlastně nic neříká.

Jiný hlas: *With these distinctions, we can develop a temporal logic which does justice both to our intuitions and to the many conflicting things philosophers have been led to say about the future.*

Jiný hlas: S těmito rozlišeními můžeme rozvinout časovou logiku, která ospravedlňuje jak naše záměry, tak protiklady, které filosofové většinou vedly k tomu, co říkali o budoucnosti.

Jiný hlas: *There are of course many difficulties.*

Jiný hlas: Samozřejmě je zde mnoho potíží *but they can be overcome.*

Ale mohou být překonány.

And then I think we shall be in a position to see that our logic reflects our ontology.

A potom doufám budeme v situaci, kdy pochopíme, že naše logika odráží naši ontologii.

There is something unique about the present, only contemporaneous reference points can be introduced and eliminated without more ado.

Je cosi jedinečného na přítomnosti. Jenom současné referenční body mohou být přidány anebo vyloučeny bez jakéhokoli dalšího zmatku.

There is a difference between the future and the past in our various rules of inference for shifting the reference date.

Je rozdíl mezi budoucností a minulostí v našich různých pravidlech inference způsobu, ve kterém se referenční bod může pohybovat ke staršímu datu anebo k mladšímu datu.

And this reflects the past being fixed and unalterable and the future being typically indeterminate until the moment of truth.

A to odráží, že minulost je fixována a neměnná a budoucnost je typicky indeterminovaná až do momentu pravdy.

And I finish by hoping that it may prove possible to go further and reversing the order of argument produce a modal derivation of the concept of time.

Končím nadějí, že to může potvrdit možnost jít dále a převrácením běžného způsobu argumentace vytvořit modální odvozeninu konceptu času.

Time is the passage of the possible to the actual and to the unalterable.

Čas je přechodem možného ke skutečnému a k neměnitelnému.

Granted some modal assumptions, it would be good to be able to develop a concept of time that was one-dimensional and ordered and had the characteristic logic of the tenses we use.

Pokud vezmeme za zaručené některé modální tvrzení, může být prospěšné být schopni vyvinout koncepci času, který je jednorozměrný a uspořádaný a který má charakteristickou logiku těch časů, které gramatika používá.

I had extreme sympathy with John Huss trying to make out what on earth Wycliffe was meaning when he was using arguments such as these.

Je mi velmi sympatický Jan Hus, který [nesrozumitelné] co na světě tím myslel Viklef, a ten používal těmito argumenty jako [nesrozumitelné].

Hejdánek: *Thank you very much, we shall make a short intermission.*

Prosím vás, nesed'te, oddechněte si, dneska skutečně budeme v jedné místnosti, v jedné.

Jiný hlas: *Well, I think there is a general point I'd like to make.*

To, k čemu podle mého názoru jejich chování směřuje. Chtěl bych poukázat na rozdíl mezi jednou z vět a obsahem jedné z vět. Je to ta věta, že čas je přechodem možného ke skutečnému a neměnitelnému.

And the sentence goes: truth is a passage from... time is the passage... time is the passage... from possible to actual and unalterable.

Možného ke skutečnému a neměnitelnému.

Yes, that is, it should be the passage from... time is the passage from the possible to the actual and the unalterable.

Změna v tom byla o tom, že výpověď nebo předpověď v budoucnosti může být buď pravdivá, nebo nepravdivá v jednom případě.

The lecture says that the prediction maybe either true or false.

V tom případě, že se trefíme do té možnosti, která přijde, z těch tří možností budoucích.

If we are lucky and we predict the event which really happens.

A v druhém případě se mluvilo o tom, že je taky ta situace, kdy není možné o předpovědi říct, jestli je pravdivá nebo nepravdivá, že ani jedno není správné.

And in the other case it was said that there is this situation when it's impossible about prediction to say whether it's true or false.

Pokud by v té budoucnosti, která přichází, byly ty možnosti, jak se naznačilo v té poslední větě, tak by vždycky bylo možné říct o té předpovědi, jestli je pravdivá nebo nepravdivá.

If all the possibilities are inherent or contained in the future... in that case it always must be possible that the prediction is...

Jiný hlas: or true or false.

Tak já nevím, jestli to dokážu říct správně, ale jde o to, že v té budoucnosti sice nejsou jenom možnosti...

My point is that in the future there are not only possibilities.

Že to, co je možné, je jenom částí budoucnosti, ale není to ta pravá budoucnost.

That what is possible is only part... is only part of the future, but not... the full future.

Že by to měla být ta budoucnost neotevřená, ale ta, která už nějak... mluvila jsem o tom, že má kořeny v přítomnosti. Že vlastně už je uzavřená, už nějakým způsobem je možnost, která se buď stane tohle, nebo tohle, ale není, že...

In that case we are to say that... the future isn't open, but... it's the kind of future which has its roots in present... determined by the present.

May I answer that by saying that there are certainly some future events which are determined and which have their roots in the present or the past.

Samozřejmě, že jsou ty typy budoucnosti, které mají své kořeny v přítomnosti nebo v minulosti.

But there seem to be other events which are not determined and which we cannot say what will happen until it does happen.

Ale jsou tady události, které nejsou determinované a o kterých vůbec nemůžeme vědět a o kterých se můžeme vyjádřit až v okamžiku, když se udají.

For example, if we have a radioactive atom.

Například pokud máme radioaktivní atom.

There is a possibility of its disintegrating in the next ten minutes.

Je možnost jeho rozpadu v následujících deseti minutách.

And a possibility of its not disintegrating within the next ten minutes.

A rovněž je tady možnost toho, že se v následujících deseti minutách nerozpadne.

The problem I wanted to consider was how we should talk about those possibilities before one or the other happened.

Chtěl jsem uvažovat o tom problému, jak o těch možnostech můžeme mluvit, než se skutečně udají.

The difficulty is that we feel that either it will disintegrate or it will not disintegrate within the next ten minutes.

Obtížnost spočívá v tom, že cítíme, že buď se rozpadne, nebo se nerozpadne v následujících deseti minutách.

But if we say either it is as of now true that it will disintegrate or it is as of now true that it will not disintegrate, we seem to be saying that it is already fixed which it will do.

Ale pokud v této přítomnosti řekneme, buď se rozpadne, nebo se nerozpadne, zdá se, že z toho vyplývá, že ty možnosti jsou fixovány.

Now, I am not sure I have quite answered your question, but perhaps you would like to come back on what I have said so far and push the question again.

Nejsem si jist, zda jsem vám odpověděl na otázku, ale doufám, že se zeptáte znovu, že ten problém posunete dál, v případě, že jsem jej nezodpověděl.

Já nevím, já mám pocit, že v tomto smyslu ty možnosti jsou fixovány. Ano, jsou v tomto případě. Že existují ještě případy, kdy ty možnosti nejsou fixovány, kdy v podstatě to nejsou možnosti, že charakteristika možnosti je [nesrozumitelné].

In this case the possibilities are fixed, but she thinks that there are special circumstances when there are no possibilities, because the characteristic of possibility is that the... previous pre-determined...

I would deny that.

To popírám.

I think that it is characteristic of a possibility that it is not previously given.

Myslím si, že pro možnost je charakteristické to, že není předem dána.

Because if it is previously given, then it is necessary that it will happen, not possible that it will not.

Protože pokud je předem dána, tak potom je nezbytné, aby se udála, a nemůže být možné, aby se neudála.

Já si představuji budoucnost jako nikoliv předem narýsovanou cestu, že prostě musí se stát jedna věc po druhé a tak prostě není jiná možnost. Kdyby člověk mohl přehlédnout z nějakého nesmírného stanoviska celý život, tak ten musí jít za sebou tak a tak a tak. Tak to samozřejmě v tomto smyslu ty možnosti popírá, protože jsou to možnosti jenom pro něj. Každopádně takhle, jestliže by byl život naprosto kauzální, prostě muselo by jedno za druhým následovat, tak to je něco jiného, než že jsou tu možnosti, že se to může větvit. Jsou tam body určité, ve kterých mám buď možnost udělat tohle, nebo tohle, nebo tři možnosti nebo tak. Ale v podstatě by to nebyla jedna přímka, byl by to takový rozvětvený strom, jako by se větvil. Ale byl by třeba předem narýsován. To jsou ty dané možnosti. I když se můžu rozhodnout, jestli to bude takhle nebo takhle, tak jsou předem dány obě dvě.

We can imagine the possibilities as the branch where at one point there are two or three or more possibilities. And you can put this image on a paper and you can see all the possibilities, or this or this, but all the possibilities together are previously given. All the branches are given on the paper, for example, and you can choose the way.

But although they are all given, no one of them is given more than another.

I když jsou všechny dány, žádná není dána víc než další.

I know that either one or the other or the third or the fourth or the fifth will be realized.

Víme, že buď první, druhá, třetí, čtvrtá nebo pátá možnost se uskuteční.

But I don't know, and perhaps it cannot be known, which of those possibilities will be realized.

Ale nevíme a pravděpodobně nemůžeme vědět, která z těch možností se uskuteční.

Hejdánek: Já povím maličko do toho... zasáhnu. Když se mluví takhle abstraktně o možnostech, tak to vypadá, jako že všechny jsou v jednom plánu. Ale my víme, že o možnostech můžeme mluvit tak, že zároveň se vyjadřujeme o předpokladech těch možností. Uvedu příklad, jo.

Jiný hlas: *And with this, it seems as although all the possibilities are on the same level, but the possibilities are on different levels and it is possible to show them as the conditions of possibilities. It has a meaning to speak about specific preconditions of being possible that or that. Yes. And in that case, we for instance can speak in Trias about the possibility of writing Hamlet. It is of course a possibility of the future. But the precondition, the preconditions of realizing the possibility of writing Hamlet are so numerous, so qualified, that for the next millions of years the possibility is excluded. Therefore in any case we can speak generally about possibilities, but in any case we have to acknowledge that these all possibilities are not on the same level of probability or of the shortage of time in which there are possible in which they possible that they will be realized and so on. And in this case the question of the givenness of the possibilities has a special meaning because the givenness of different possibilities is also different.*

Hejdánek: Zkus mi to trochu ještě předložit, jo. Já teď jsem zapomněl... No jasně, o to nejde. Jde o to, že když mluvíme tak obecně o možnostech, tak ono to může vypadat, že jsou na jedné rovině, ale že fakticky na jedné rovině nejsou. Uvedu ten případ, že třeba v triasu nebo já teď nevím, jestli je to v triasu zrovna, nebo kdy, abych zase nemluvil o milionech a bylo to jinak, nevyznám se v geologii historický, že můžeme mluvit, jestli je tam možnost napsat *Hamleta*. No nepochybně ta možnost někde v budoucnosti je, vždyť víme, že byl napsán. Jenomže v té době můžeme počítat, že hned tak napsanej nebude. A to proto, že je obrovská spousta předpokladů, který musejí být napřed splněny, než se tato možnost ukáže jako daná. Ona je vlastně daná, když připustíme, že vůbec ty možnosti jsou dány, tak je daná nějak částečně už předtím, ale pak je čím dál víc daná, nebo přesněji řečeno, je bližší, otevírá se. Že tedy není pravda, že některé možnosti jsou víc dány a jiné míň dány, jak právě přednášející říkal, když je popsal, že tedy je

jasné, že některý jsou víc dány, některý ne, nikoliv že jsou všechny stejně, že nemá žádná přednost. To jen v určitém typu výběru, když si vybereme ty možnosti, tak pak to vypadá, jako že nemá žádná přednost, ale ono fakticky vždycky ta přednost tady je, totiž záleží na těch předpokladech, který k tomu jsou nutný. A přesto jaký smysl má tedy... no a teď já ještě bych se vrátil k tomu, co tady říkal pan Vydra, že ten zapletl totiž něco strašně důležitýho do toho. Totiž ten subjekt. Pokud tady není subjekt vybavený schopností psát, psát anglicky a být výborný dramatik a tak dále, tak ten *Hamlet*, prostě ta možnost záleží na tom... *Excuse me*.

Jiný hlas: *One thing more to the first contribution of Mr. Vydra. He mentioned the importance of a subject of an action in which a possibility will be realized or through which it will be realized or realized, I don't know, it's not the perfect term realized, actualized. And it seems to me that it's a perfect sentence or perfect conception. The possibility of writing Hamlet wasn't, seems to me, given at all till a subject who was a master dramatist, master of English language and so on, a man at all able to speak and to write and to think, was here. Without any such subject we cannot speak at all, we cannot speak about a possibility of writing Hamlet at all. Then it means that there are acts which produce possibilities. It is possible to produce a possibility. It's a question if we can say that the possibility was already here. It's the question about about the mode of speaking about the future and about the possibility. Excuse me that I was so long.*

Let me distinguish two senses of possibility which we are using. Rád bych odlišil dva smysly pro to, jak užíváme výraz možnost.

Hejdánek: Já bych zkusil odpovědět panu profesorovi.

Jiný hlas: *First, a rather dull one that I was mostly talking about. První, poněkud prostý, a o kterém jsem mluvil. And secondly, a more exciting one that Dr. Hejdánek was talking about. A to zajímavější, to je ta, o které mluvil Hejdánek. The first one is best illustrated with the sort of examples I take from physics. Ta první může být zobrazena těmi příklady, které jsem vzal z fyziky. And instead of the example of someone writing Hamlet... A místo toho příkladu o někom, kdo píše Hamleta... I suggest the example of the molecules of water in the Red Sea. ...jsem vzal příklad molekul vody v Rudém moři.*

--- (1981-03-02 John Randolph Lucas (2) [LVH207VA]_Kaz b_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: So there remains a real problem of how we should talk about what is going to happen when one or the other of those possibilities has to happen. Takže zůstává skutečně problém, jakým způsobem mluvit o věci, která se přihodí, když se jedna nebo druhá možnost stane skutečnou.

The sort of possibility that Dr Hejdánek is bringing into the discussion is the sort that is associated with the idea of creativity. Ten druh možnost, který byl vnesen do diskuse panem Hejdánkem, je ten druh, který je spojen s myšlenkou tvořivosti.

And it is true that great creators create new possibilities. A je pravdou, že velcí tvůrci vytvářejí možnosti. Each new movement in music or painting or poetry or *filosofie* raises new questions, brings up new problems, allows new techniques and so opens out new possibilities. Každé nové hnutí v hudbě, malířství, poezii nebo *filosofii* vznáší nové otázky, díky němu vyvstávají nové problémy, dává prostor pro nové techniky, a tudíž vznikají nové možnosti.

I think the point would be well made that there could be a universe in which there were real possibilities according to the principles of the physicists, but in which there was no sense of originality or artistic achievement, perhaps I should say more generally, or human achievement. Myslím si, že to lze dobře zobrazit na tomto příkladu: že může být universum, ve kterém jsou skutečné možnosti podle fyzikálních zákonů, ale ve kterých v žádném smyslu nemůžeme mluvit o originalitě nebo o uměleckém výkonu, nebo abych to řekl obecněji, o lidských výkonech.

So the arguments that I have been putting forward only go some of the way. Takže argumenty, které jsem tady přednesl, jdou jenom částečně. If they are valid, they refuse a position which would deny the possibility of originality and human achievement. Pokud jsou platné, tak popírají pozici, která by vylučovala možnost originality a lidského výkonu.

But even if they were cogent, it would still be possible for the universe to be one in which there was becoming but no achievement. Ale i kdyby byly přesvědčivé, stále by bylo možné, aby universum bylo tím, v čem dochází k stávání, ale v čem by nebylo ničeho dosaženo. Ne čeho se dosahuje.

Hejdánek: Ale ne čeho se dosahuje.

Jiný hlas: And people looking at that universe might still say there is nothing really new under the sun.

Lidé, kteří by se dívali na takovéto universum, by mohli říct: v něm není nic skutečně nového pod sluncem. I have advanced you enough.

I'd like to take up your position a bit more, because it is a very difficult distinction to draw. Rád by se ještě zabýval tvou pozicí, protože to rozlišení je velmi obtížné udělat. We can see that it is necessary that one of the branches should be actualized. Vidíme, že jedna z těch větví může být uskutečněna.

The difficulty is whether we can argue from that that there must be some particular one of the branches that will be actualized. Obtíž je v tom, jestli z toho můžeme argumentovat směrem, že to bude právě jedna z těchto větví, která bude uskutečněna, že to bude muset být jedna z nich. To take a very simple case. It is necessary that if I toss this coin, it must come down either heads or tails. Abych uvedl velmi jednoduchý příklad. Je nezbytné, pokud hodím tuto minci, musí padnout buď orel, nebo panna.

Does it follow that either it is necessary that it come down heads or it is necessary that it come down tails? Vyplývá z toho, že je nezbytné, aby padl orel, nebo že je nezbytné, aby padla panna? *Aristoteles* says no. *Aristoteles* říká ne. He says you cannot divide necessity. On říká, že nemůžete rozlišovat nezbytnosti, rozdělovat. Rozdělit nezbytnost...

Hejdánek: Rozdělovat. Rozdělit nezbytnost nebo nutnost.

Jiný hlas: I think he is right, but it is very difficult to show this. I will stop there. Myslím si, že má pravdu, ale je velmi obtížné to ukázat proč. Takže skončím.

I enjoyed your lecture. I didn't satisfy the [nesrozumitelné] your motivation that my body, my mind is like a prisoner in 20th century, but my mind has a liberty. And this mind can penetrate in all different times. Yes. But I think that the subject is the unity of the *interior* and the *exterior* experience. The point of components in the *Old Testament* is the testimony of unity and of the view in the future and not this division body and mind. And you said that the *Hebrew* thought is the example. But I am not sure in which question, in what question, what does it mean. But *Hebrew* was also *Hebrew* thought was also [nesrozumitelné] answer.

Jiný hlas: Chtěl jsem říci ve svém tom, když on mluvil, pan host o tom, že tedy mé tělo, tam ta moje korporální existence, že je tedy v 20. století, kdežto ta moje mysl, že je svobodná a proniká do všech těchto dob, že se domnívám, že tedy jako ten subjekt, proti tomu, jak činíme tady v kursu, že má vnější, vnitřní podstatu, že každá událost je vnější, vnitřní, že pronikám, že toto rozdělení se mi zdá jako nevhodné.

Jiný hlas: I was talking rather provocatively and taking a very *Cartesian* way of speaking and I wouldn't want to argue from that against the unity of body and soul which is affirmed not only by the prophets but at the end of the *Nicene Creed*.

Jiný hlas: To byla z mojí strany trochu provokace, mluvil jsem velmi kartesiánským způsobem a nechtěl jsem tím nikterak popírat jednotu těla a duše, kterou potvrzují nejen proroci, ale i konec Nicejského kréda.

Jiný hlas: But I was making a point which I think will stand without the metaphor that when I am talking I am partly bound by my context while having a great liberty of temporal perspective. Now I don't think that you have really argued against that.

Jiný hlas: Ale šlo mi o to, a to si myslím, že ob stojí i bez té metafory, že když mluvím, tak jsem částečně vázán svým kontextem, ačkoliv mám velkou svobodu časové perspektivy. Nemyslím si, že byste proti tomuto něco argumentoval.

Jiný hlas: Mně právě ten dualismus, mně se zamlouvá. Ten mě jako vyrušuje, neboť vy jste říkal, že to je tedy provokativně vysloveno, ale tam ta moje i ta událost, jestliže říkáte, že v každé události je přítomna

opačná minulé přítomnost i budoucí přítomnost, jestli i do té budoucnosti, celá ta událost, jestli už nenese tento náboj, že i ta budoucí přítomnost je přítomná budoucnost a přítomná minulost? Nebo opačně? Jestli se tam i do té budoucnosti prostě nezasahuje. Mně se totiž zdálo, že ten koncept pravdy, který má mnoho významů a podobně, že byl pro mě nepřesvědčivý, ten koncept pravdy jako takové. Jiný hlas: Let's take something almost like a joke but looking at it about *Shakespeare*. Imagine if *Shakespeare* fallen down the steps as a youth and broke his neck, there would be no plays, there would have been no plays at all. So I mean these possibilities are realized only when the actual play is written and even not then but a few hundred years after his death. So I mean all this talking about possibilities in the future remains on a very ground level for just the most simple things like tossing a coin and all that or actual battle when there is a war on. But all the rest is completely undecidable.

Jiný hlas: Vezměme si něco skoro jako vtip o *Shakespearovi*. Představte si, že by *Shakespeare* v dětství spadl ze schodů a zlomil si vaz, pak by prostě nebyly napsány žádné hry. Čili ta možnost se realizuje až teprve tehdy, když je ta hra napsána, a dokonce ani ne tehdy, ale až několik set let po jeho smrti. Čili o těch možnostech se dá mluvit jenom na té nejprimitivnější úrovni, jako je házení mincí nebo bitva, pokud už je válka, ale všechno ostatní zůstává naprosto mimo rámec rozhodování.

Jiný hlas: My answer is true. You can't be sure of any possibility until it has happened. The point which I wanted to agree with Dr. Hejdánek about was a certain reluctance to accept the picture of all the possibilities already out there waiting to be realized. This doesn't do justice to the creativity of the person who not only realizes possibilities but in a sense creates them first and then realizes them.

Jiný hlas: Have I answered you enough? Yes, enough. Yes... No... Well, what I hope to have agreed with you over is that if *Shakespeare* had died in his youth... Chci s vámi souhlasit v tom, že pokud by *Shakespeare* zemřel v mládí... then there would be no point in thinking of a lot of *Shakespearean* possibilities hanging around for someone else to realize... potom by opravdu nemělo smysl uvažovat o shakespeareovských možnostech, které tady jsou pro někoho jiného, aby je uskutečnil. Now you tell me where we still disagree. Ted' mi řekněte, v čem nesouhlasíme. It's difficult to say, but I want to say that the problem must be some sort of proposition-making that's beyond comprehension as such, completely. Myslím, že prostě existuje určitý způsob tvoření těch propozic, které jsou naprosto mimo chápání, mimo zkoumání.

Hejdánek: Já bych to chtěl ještě říct takto, jak jsem to v tom čase říkal já a tady s tím, že například když se mluvilo o té možnosti napsání nějaké shakespeareovské hry v *triasu*, tak podle mě tam žádná taková možnost nebyla. V budoucnosti *triasu* nebyla možnost napsat hru *Shakespearea*.

Jiný hlas: So, against that argument, which I set out, according to him, when talking about the possibility of writing *Hamlet* in the *trias*, according to him, there was no possibility involved in *trias* of writing *Hamlet*. The possibility appeared later.

Hejdánek: I ta možnost byla vytvořena teprve daleko později, ale byla vytvořena, není tady předem dán ten strom rozvětvený, ale vždycky se vytvoří až takový konec toho stromu a k němu se teprve vytvoří ta možnost a je to celé dynamické.

Jiný hlas: The branch isn't given previously, as it were, but it is constantly arising according to my creativity and fulfillment of the possibilities created by my... Yes, perhaps at this stage I should distinguish different sorts of possibility rather more formally. Možná bych měl v této fázi rozlišit různé druhy možností více formálně. First, just rather trivially, I draw the connections between possibility, impossibility, and necessity. Prvně triviálně máme tady možnost, nemožnost a nutnost. Obviously, what is possible and what is impossible... obviously possible and impossible are contradictories. Je zřejmé, že to, co je možné a co je nemožné, možnost a nemožnost si odporují. What is necessary is that which is impossible not to happen. Nezbytné je to, u čeho je nemožné, aby se nestalo. There is an analogy here in our being able to define 'all' as the case where it is not the case that 'some' are not. Analogii můžeme definovat jako vše, jako to, kde není pouze něco. Having drawn these distinctions, I want to say that they occur in many different contexts. Tím, že jsem dal toto rozlišení, chtěl bych zdůraznit, že se objevují v

mnoha různých souvislostech. At one extreme we have logical possibility, logical impossibility, and logical necessity. Když zkoumáme jeden extrém, tak tady máme logické možnosti, logické nemožnosti a logické nutnosti. There is also physical possibility, physical impossibility, and physical necessity. Jsou tady také fyzikální možnosti, fyzikální nemožnosti a fyzikální nutnosti. These are different. It isn't physically possible for there to be a continuous motion machine. Jsou odlišné, například není možné, aby tady byl stroj, který by se pohyboval rovnoměrným pohybem. But it is logically possible; there's no contradiction in the idea of a *perpetuum mobile*. Ale je logicky možné, v této myšlence není žádný rozpor, v pojmu *perpetuum mobile*. Quite different again is moral possibility and legal possibility and social possibility. Dále tady máme morální možnosti, společenské možnosti, právní možnosti. You have been concerned with some sort of human possibility. Pravděpodobně se zajímáte o nějaký druh lidských možností. Whereas I have been mostly talking about a sort of temporal possibility. Zatímco já jsem hovořil o časových možnostech. Or sometimes a logical possibility. Někdy o logických možnostech. It is logically possible for there to be a person who arranges words of the English language in such a way as to form *Hamlet*. Je logicky možné, že tady bude osoba, která anglická slova uspořádá tak, jako se tomu stalo v případě *Hamleta*. Although it may be humanly impossible for anyone except a genius to do so. Ačkoliv lidsky to je pro kohokoliv kromě génia nemožné.

Hejdánek: U toho posledního příkladu se naopak zdá, že je také nějaký propastný rozdíl mezi tou budoucností, která je závislá na těch fyzikálních předpokladech, a mezi tou budoucností, která je závislá na té tvůrčí nebo na té lidské osobnosti v závěru.

Jiný hlas: His question is if you see a real gap between the future in the sense of the logical possibilities and in the sense of the human possibilities, for example not *logical possibilities* but *possibilities* on the *physical level* and the *possibilities* of the human *creativity* and so on. There is a difference.

Hejdánek: To je rozdíl, nikoliv propast. Je tady rozdíl, nikoliv propast.

Jiný hlas: Předpokládám, že i ty fyzikální možnosti, ty fyzikální předpoklady, jsou výsledkem vůle někoho. *We can suppose that those physical possibilities are the results of someone's will.*

Hejdánek: *Yes. But... There is a difference between the act of will which creates possibilities and the act of a will which creates determinate actualities down to the last detail.* A je tady rozdíl mezi vůlí, která vytváří možnosti, a mezi vůlí, která vytváří determinované skutečnosti propracované do poslední podrobnosti. *If a creator decides to create possibilities, then the outcome may be different from what he would have chosen if he had been creating determinate actualities.* Pokud se tvůrce rozhodne vytvořit možnosti, potom výsledkem může být něco odlišného od toho, co by si sám vybral, kdyby tvořil determinovanou skutečnost.

Jiný hlas: *I am not quite sure because Stevenson created a perfectly functioning machine but didn't have any thoughts about the possible social consequences of the application of the machine in economic life. Therefore the intention of the creator is one thing but the non-intended consequences are another thing. And the social consequences, for instance, are not only previously unreflected results of my activity but there are also in society results of activity of other people who are also creative in a certain degree. Therefore the real result of my activities is never included in my intentions and it is never included in my activities alone, but also in the activity of other people reacting to my activities.*

Já si nejsem zcela jistý, jestli to můžeme takhle říct, že všechno záleží na tom tvůrci, který buď chce stvořit přesně fungující mašinu, nebo otevřít možnosti. Stevenson, když vynalezl lokomotivu, tak vytvořil přesně fungující mašinu, ale vůbec neměl páru o tom, co ta pára ve světě udělá, ve světě společenském, v ekonomice třeba a tak dále. No a teď tedy, abych to uzavřel, si myslím, že to, co skutečně děláme, není ani výsledek našich záměrů, dokonce ani ne jenom výsledek toho, co děláme, protože to je výsledek toho i ti druzí lidé na to, co jsme udělali, reagují.

I entirely agree with your analysis of Stevenson's invention, but I do not think it is analogous with the case of God realizing possibilities. Although Stevenson's invention was a machine which worked very much according to specification, Stevenson didn't make just one machine which he used in just one

particular way, rather he made it possible for many people to make machines and use them in many different ways. Am I to say more, or is that enough? I am disagreeing with the analogy, but not with what you are saying about Stevenson.

Já souhlasím s vaší analýzou Stevensonova vynálezu, ale nemyslím, že by byla analogická k situaci, kdy Bůh uskutečňuje možnosti. Stevensonův stroj pracoval v souladu se specifickými zákony, ale Stevenson nevyrobil jen jeden stroj, který by používal jedním jediným způsobem, ale spíš umožnil mnoha lidem, aby vytvářeli mnoho strojů a užívali je mnohými způsoby. Mám říct víc, nebo je to takhle dost? Nesouhlasím s tou analogií, ale ne s tím, co říkáte o Stevensonovi.

Hejdánek: *Excuse me, I shall continue in my idea. I think that if... it's a little strange for me to speak about God in such a way, but for only logical purposes, I shall do it. If God, the creator, created the world in a like manner like Stevenson created the machine, and then, if he created man as a being opened to the future, then he opened not only the man and not only the way... of the man to react to the world, but he opened the world itself. Because the world exists not only for itself, but also and – I shall say then a little more – also in the reactions of man to the world. And if we understand the world from this view, then we realize that human beings are not the only beings who are reacting to other beings. That even, say as Whitehead wrote, even an electron reacts to his environment so that he behaves otherwise within an organism and otherwise outside of it. Then the world is something which exists on the basis of reactions of innumerable beings, living and non-living, and cannot be understood as a machine with the only destination to function like a machine. Excuse me, I shall translate.*

Chtěl jsem ještě rozvést tu myšlenku, že přece jenom tady jakási analogie je možná. Totiž, připustíme-li, že Bůh – nerad o tom hovořím tímto způsobem, ale pro tu logickou argumentaci to předvedu – jestliže Bůh stvořil svět podobně, jako Stephenson stvořil tu lokomotivu, a potom stvořil člověka jako bytost otevřenou vůči budoucnosti, no tak ten člověk nebyl jedinej, kdo byl otevřený vůči budoucnosti, protože on byl otevřený vůči tomu, aby nějak reagoval na ten svět, a ten svět nějak byl taky v těch jeho reakcích. Člověk ale není jedinou bytostí, která reaguje, jsou i jiný. Citoval jsem Whiteheada, kterej v *Science and the Modern World*, v té slavné knížce, říká, že i elektron se chová jinak v živém těle než mimo. Tedy, že vlastně svět, jak byl stvořen, že byl vlastně vydán v šanc těm reakcím nescíslnejch bytostí, živých i neživých, takže vlastně je to, jak na něj – to vy všechno znáte – jak na něj ty bytosti reagují. A tudíž, že vlastně svět není ničím takovým, co by bylo možno uvažovat tak jako toho Stephensona, kterej stvořil lokomotivu, která dobře funguje, ale jinak je otevřená k nescíslně možnejm použitím. Čili ta analogie je možná, podle mě.

Jiný hlas: *Yes, and this is a very attractive view of the created world. Doufám, že to je velmi atraktivní pohled na stvořený svět. But if we are to accept it, jestliže to máme přijmout, we need to have some strong arguments about the nature of the physical process, o povaze fyzikálního procesu, about the logic of what we are talking about, o logice toho, o čem mluvíme, and about the nature of God, a o povaze Boha. I am very much agree in believing that the purely mechanical view of the world cannot be right. Velmi souhlasím s tím, že čistě mechanistický pohled na svět nemůže být správný. I've written about a hundred and seventy-two pages of it. Napsal jsem o tom sto sedmdesát dva stran. What I've been concerned with today has been the logic of our concept of truth and of the future. Čím jsem se zabýval dnes, to byla logika koncepce pravdy a budoucnosti. We should also have to consider how this view of the world affects the nature of God. The process theologians – procesuální teologové – who very largely follow Whitehead – tito teologové velmi široce následují Whiteheada – have a lot to teach us – mají nás čemu naučit – but often fail to do justice to the transcendence of God. Ale málokdy prokazují právo transcendenci Boží. Perhaps you would like to take on from that point?*

Hejdánek: *Before it is possible to... you must understand that our discussion shows that some comments which are very near to your lecture and some points in which we are on another level or in another line... it's only for making... if I... tell you some more to some discussion to some contributions here, it's only to bring it nearer to your understanding, not to continue with.*

Jiný hlas: Já bych jenom chtěl k Olivovi říct to, že když vy mluvíte o etymologickém slově pravdy a uvádíte tam právě, že pravda je spojena s tou důvěrou a vírou, tak jsem očekával, že jeho závěry přednášky o budoucnosti nebudou končit logickým pojmem pravdy. Logický pojem, ta jeho koncepce pravdy mně do mé pozice nic neříká. Jestli Reagan bude směřovat k znovuzvolení, nebo Mrs. Thatcherová, je mně *ganz egal*. Jestli bude zásah v Polsku, a je-li to pravdivé, že tam ten zásah bude, tak to je lež. Ta pravda, kterou tedy já mám pocit...